

Herriarentzat debalde

Joan Mari Torrealdai

Aiurri, Zenbaki berezia 1, 1997: 39-41.

Aitormen bat eginez hasiko naiz. Hurbildu ahala haziz joan zait Martinen figura. Ameriketara bizi zela, esilioko euskaldun euskaltzale bat zen, bat gehiago, niretzat. Euskal Herrira itzulita gero ere, nahiz eta han eta hemen elkar gurutzatu, haren figurak ez zuen niretzat profil jakinik.

Euskaldunon Egunkaria-ren abenturan Joxemi Zumalabek sartu gintuenean, orduan ezagutu genuen elkar. Eta harrez gero elkarrekin gaude.

Zorte handia da niretzat Martin ezagutu izana. Martinek ez nau leader handiaren argi-distiraz itsutu. Martinek egin nau komentzitu. Pertsona bezala komentzitu nau berak, eta bere traiektoriak miresmena sortu dit. Idazle handia da, kazetari paregabea da. Paragabeagoa eta handiagoa da, ordea, pertsona gisa. Garbia, fina, leiala, zuzena, apala, librea, kritikoa, zabala bihotzez eta buruz.

Martinen ibilbidea, biografia, bizitza, esilioko belaunaldian, harrigarria ezezik eredugarria da. Nola nahi du Jone Larrañagak bi hitzetan laburbiltzea hori guztiori? Lan zaila jarri dit inondik ere. Ezerk adieraztekoan, itzulerak adieraziko lituzke, hobekien agian, traiektoria horren balioak. 1969an, hona datorrenean. Martin ez da mutiko gaztea: 48 urte ditu; familia bat du: emaztea eta hiru haur. Profesionalki, oso ongi kokatua dago kazetari gisa: aldizkaririk hoberetxoaren zuzendari da; idazle bezala kotizatuta dago oso: baditu hamaika liburu eta sari pila bat: "Herri-iritzia" irakasten du Unibertsitatean; Lehendakari izana da Euskal Etxean.

Bere argazki-albumak ondo adierazten du nor zen Martin Caracasko gizartean. Martinek han uzten duena asko da: soldata, etxea, berak maite duen eta bera maite duen gizartea, arrakasta soziala, literarioa, periodistikoa, lagunartea. Eta familia: aita, ama eta anaia. 22 urte lehenago familia osatzearen joana zen amarekin Andoaindik haraino.

Harriagarria da zein erraz (ondo kostata, hala ere!) uzten duen hori guztia Martinek Euskal Herriarengatik. Osoki integratua zegoen Martin Venezuelako gizartean. "Beste" aberria da Martinentzat Venezuela. Eredugarria da integrazio hori eta aldi berean jatorrizko aberriarenganako zuen maitasuna, probak emanez erakusten zuena.

Martin esiliaturik egon da Venezuelan, baina hango egonaldia ez da parentesi bat bere bizitzan. Egondia probisional izan da, hori bai, hots, denboran mugatua, baina bete-betea bestalde.

Eta halako batean itzuli egiten da.

Baina ez dator bakarrik. Familia, emaztea eta hiru seme-alaba, aurretik bidali ditu. Bi urte luze egon da Anamari senarrik gabe, eta haurrak aita gabe. Ez da imajinatzen erraza ama baten paraderoa, handik honaino etorri eta Irungo kaletarte triste batean etxebizitza bat aurkitu, umeen eskola antolatu, giroa eta lagunarte berria egin behar denean. Aita, senarra, Martin, bitartean, Caracasen. Estatu espainiarrean sartu ezinik. Lortu zuen,

azkenik, baimena, baina ez baldintzarik gabe. Desterrua zen Damoklesen ezpata, baldin eta "politikan" sartzen bazen. Euskara ere politikatzat hartzen zenean, ez ote gehiegitxo eskatzea? Eta jubilatzerara barik herriaren etorkizuna prestatzera zetorren Martin bati hori eskatzeak osoki kondenatzen zuen Martinen proiektua.

Baietz, esan zion Martinek enbaxadoreari, baldintzak beteko zituela, baina intentziorik batere gabe, bai baitzekin Martinek barruak agintzen ziona egin beharko zuela, arriskuak arrisku, ondorioak ondorio. Eta halaxe gertatu ere. Hiruzpalau urtetara poliziak hartu eta mugan uzten du, kalabozotik pasarazi ondoren.

Bere herrira etortzeagatik zeri egin zion uko eta zer aurkitu zuen ikusita, galdetzekoa da ea ez ote den sekula damutu. Galdetu diot. Martinek ez du dudarik: ez. Beriz ere berdin egingo omen luke. Itzuli ondoko arazorik larrienetakoa ekonomikoa izan zen. Makina bat ahalegin egin zuen lan bila, familia aurrera ateratzeko. Geneveraino jo zuen, ea itzultzaile gisa ONUn hartzen ote zuten. Idazle eta kazetari gisa zentsurarekin topo egin zuen. Baina etsi ez. Historia eta euskal kultura euskal herritarrei erakusteko lan pedagogikoan murgiltzen da.

Euskal kulturgintzan ere gogotsu sartu zen, Euskaltzaindia eta *Argia*-ren inguruan hasten da lanean.

Konpromiso politikoagoei ere baietza ematen die, arriskuei jaramon egin gabe. EAJko *Alderdi* organuaren zuzendaria da, klandestinitateko Eusko Jaurlaritzan bera da PNVren ordezkari Leizaolaren Gobernuan.

Franco hil eta gero Eusko Jaurlaritzan euskara sustatzeko lanetan ibilia da. *Deia* egunkariaren barruan euskarazko kazeta bat gauzatzeko asmoa ere bere gain hartua zuen lehenago. Euskararen alde izanez gero, Martin beti prest.

Entzuna diot berari pozik handienetakoa, edo handiena, *Euskaldunon Egunkaria* sortu eta aurrera ateratzeak eman diola. Bere kazetari sena eta bere betiko euskaltzaletasuna, biak uztartu ahal izan ditu behingo proiektu batean. Pozaren ondoan mina du Martinek bihotzean, min sakona: euskaldunon arteko haserreak, gorrotoak, zatiketak sortzen diona.

Gaztelaniaz idatzi, euskaraz idatzi, herriaren zerbitzuko jokatu du Martinek beti. Kazetari gisa, ipuinlari gisa, bere inguruneko historiak idatzi ditu han eta hemen. Venezuelan gaztelaniaz idatzi duenean idazle venezolarra izan da, ez espainola. Euskal Herrian, euskaraz zein erdaraz idatzi, idazle euskalduna da bietara.

Eta batez ere hau: erdararen mundutik euskararen mundura egin du pausoa, jauzia Martinek. Azken urteotan Martin Ugaldek euskaraz bakarrik idazten du. Ez dut beste kasurik ezagutzen.

Martinek (ahal) duen guztia eman izan dio euskarari, herriari, ordainik eskatu gabe, doan, debalde. Maitasunak agintzen duen legera, esango luke berak.